

סדרי בדיקה והשגחה

(התכתבות הלכתית עם הרב חנוך בלייער, מחבר "חלב ישראל כהלכתו")

אל מע"כ הרה"ג מורה"ר חנוך בלייער שליט"א

מח"ס החשוב "חלב ישראל כהלכתו"

אחדשה"ט כראוי וכיאות

מכתבך קיבלתי ואני מבקש סליחה על איחור התשובה.

זה לשון שאלתכם:

רציתי לשאול חוות דעת רומעכ"ת שליט"א על קושיא שעלתה בדעתך והיא:

במשך הלימוד של הסוגיות של חלב והמסתעף, נשארתי בעצם בצ"ע על קושיא אחת, והוא, זה שמבואר בסוגיא ומובא גם להלכה, שאם אין לעכו"ם דבר טמא בעדרו אז מהני מה שישראל עומד בחוץ במקום שאינו יכול לראות החליבה ממקום עמידתו, ואם יש לו דבר טמא בעדרו, אז בעינן שבמקום עמידתו מבחוץ יכול אם ירצה לראות וכו'. ובפשטות הדברים, כל שיש דבר טמא בעדרו, הפירוש הוא, אם יש לו בהמות טמאות בעדרו, וכל שיודעים שאין לו, אפשר לעמוד בחוץ. ולכן בשאלה אם צריך לעשות "בדיקת חמוץ" בבית הגוי, בכל פינה ופינה של הרפת ובתוך כל ארון, לראות אולי שם באיזה מקום חלב טמא להשתמש בו. התשובה היא, דלא בעינן מאחר שלא מצינו כן בפוסקים ובגמרא, כי אם "בתוך עדרו" והיינו לבדוק עדרו, אם יש בהמות טמאות או לא.

אולם היום נתקשה לי, בחזרתך על הדברים החשובים בעשיית חלב ישראל, בתחילת החליבה, ובדיקת הכלים וכו' וכו', ובטעם הדבר להצדיק בדיקת כלים, מצינו בדברי הפוסקים (ומקורם מדברי הראשונים) תרי טעמא: א. שמא נשאר צחצוחי חלב מהחליבה הקודמת, חלב עכו"ם מאחר שלא היתה עליו השגחה; ב. שמא שם בתחתית הכלי חלב טמא בכדי שיהיה מעורב עם החלב (הכשר) הבא אחר כך. ולהך טעמא (טעם ב) נמצא שצריך לחוש שהחביא בתוך ביתו בקבוק חלב טמא, ולכן יש לו מה לשים בתחתית הכלי, דלאוקים שאיירי דווקא שיש לו דבר טמא בעדרו, הוא דחוק מאוד. ומנא למדין חששא זו, ואם יש לחוש לזה, צ"ע קושיתינו לעיל, דבכדי לוודא שאין לו דבר טמא בעדרו, יצטרכו לעשות בדיקה גמורה בכל פינה ופינה של הרפת? ותו, זה שמאשרים עמידתו בחוץ על אף שממש אינו יכול לראות החליבה, משא"כ ביש לו דבר טמא בעדרו שצריך להיות בידו לראות החליבה ממקום עמידתו, החילוק הוא דבמקום שאין לו דבר טמא בעדרו, החשש הוא רק שילך לחוץ ויחזור עם החלב הטמא, ולכן אין צריך לראות החליבה כי על זה אין חשש, משא"כ צריך לשמור הכניסות ויציאות של מקום החליבה, כי רק על זה יש חשש, וביש דבר טמא בעדרו, דהחשש הוא על החליבה גופא מאחר שיש לו בהמות טמאות בעדרו, אז צריך להיות בידו לראות החליבה. ולפי הנ"ל, די שחש שמא החביא בתוך ביתו חלב טמא, לא יהיה חילוק בין

יש לו בהמה טמאה או לא, דאף באין לו בהמה טמאה, עדיין צריך לראות החליבה מאחר שיש חשש על עירוב חלב טמא ממה שהחביא בביתו, וצ"ע בכל זה.

ונראה בזה לומר בזה בפשטות שכיון שכאשר הישראל עומד יראה מה שהנכרי עושה הוא מירתת לערב איזה דבר או לעשות שום פעולה שיודע שאסור לישראל שקונה החלב ולמה יקלקל הגוי לעצמו אם יהודי יתפוס אותו מערב. אך כאשר יש לו דבר טמא בעדרו יש להגוי סיבה וכדאי לקחת סיכון ולערב חלב הטמא ברגע שהיהודי יושב ולא רואה ומקווה שהיהודי לא יתפוס אותו.

וכעין זה שמעתי בעצמי מהגוים בעלי הרפתות בגרמניה שיש להם גם סוסים, ואמרו לי מה אתה חושב כאשר הסוסה יש לה חלב, אחר שנולד סוס, ובדרך כלל הסוס הצעיר שותה חלב אמו אך אם מוכרים הולד הצעיר והסוסה מצטערת מחמת החלב וחייבים לחלוב החלב שלא יצטער, ואף שלא יוצא הרבה חלב רק 3 או 4 ליטר, מכל מקום איננו רוצים לשפוך החלב ואף שלא שוה רק כמה יורו ולא יותר אין שום סיבה לזרוק החלב רק מערבים חלב הסוסה לתוך חלב הפרה

ולכן כאשר יש לו דבר טמא בעדרו יש לו יצר גדול לערב חלב ההוא לתוך חלב הפרה וכדאי לו הסיכון, משא"כ כשאין לו דבר טמא בעדרו אחרן לו שום סיבה ולא מרוויח כלום מזה

ועוד שאלתם וז"ל:

באיזה שלב של החליבה נשתנה החלב מהלכות חלב עכו"ם (יו"ד סימן קט"ו) להלכות חלב המופקד ביד גוי (שם סימן קי"ח) והנפק"מ, שאם הוא מצד ההלכות שבסימן קי"ח יש מקום להקל בכמה אופנים, למשל אם לא ירוויח מהחלפה וכו', משא"כ מצד חלב עכו"ם שנגזרה בגזירת חז"ל נאסרה בכל מקום אף אם אין חשש ע"כ.

באמת לא הבנתי שאלתכם, הלא בסימן קי"ח מדובר בחלב ישראל המופקד ביד עכו"ם או שהעכו"ם יש לו מפעל לעשיית גבינה ועושה הגבינה מחלב ישראל והיהודי השאיר חותם הכשרות ביד העכו"ם, וכיון שהחלב נחלב בכשרות ויש על זה חזקת כשרות ונשאר בחזקתו ככשר עד שיהיה סיבה לחשוש שהגוי החליפו, משא"כ בחלב עכו"ם שנחלב ללא ראיית ישראל נאסר במניין אין בזה חזקת כשרות כלל ואפילו כאשר אין להגוי שום סיבה לערב חלב טמא אסור

שוב כתב אלי הרב בלייער שליט"א

וז"ל במה שכתבתם באות א. קשה לי הלא מצינו, לגבי ההלכה של בדיקת הכלים לפני החליבה, בדברי הפוסקים (ומקורם הוא בדברי הראשונים) תרי טעמא, א. שמא נשאר צחצוחי חלב מהחליבה הקודמת, חלב עכו"ם מאחר שלא היה על זה השגחה. ב. שמא יש בתחתית הכלי חלב טמא שיתערב עם החלב הכשר הבא אח"כ. ולהך טעמא (טעם ב') נמצא שצריך לחוש שהחביא בתוך ביתו בקבוק חלב טמא, ולכן יש לו חלב טמא להכניס להמיכל, דלאוקים שאירי דווקא כשיש דבר טמא בעדרו, הוא דחוק מאוד, ואם כן מהו הקולא כשאין דבר טמא בעדרו הלא חייבים לעשות בדיקה יפה כבדיקת חמץ גם בביתו לראות שאין לו בשום מקום חלב טמא להביא ע"כ.

אני עונה בקיצור נמרץ ואי"ה כשיהיה לי פנאי אאריך יותר.

כל בסיס של ההשגחה בחליבה של ישראל עומד בחוץ וגם של ישראל יוצא ונכנס הוא "חזקה" דהיינו דאחר שיש לנו חזקה שהכל כשר, קל להעמיד החזקה

ניקח לדוגמא ז' נקיים שהם מדאורייתא שהאשה עושה ב' בדיקות ביום ועל זה סומכים ואומרים בוודאות שלא ראתה כל הז' ולכאורה למה לא נצטרך מוך דחוק כל ז' ימים כי לוודא במאה אחוז שלא ראתה, והתירוץ הוא דכיון שיש לנו "חזקה" שמעיינה סתום ורק שהתורה חייבה לבדוק שלא קרה שינוי בחזקתה די לנו בבדיקות כל שהוא.

אבל כדי "לייצר" החזקה צריכה הפסק טהרה בחורין ובסדקים ומחמירים הרבה יותר על כל שאלה, והסיבה דכדאי "לעשות" חזקה צריך בדיקה יסודי, אבל כדי "להחזיק" החזקה די בבדיקה כל שהוא.

כן הוא בחליבה, כאשר מתחלים לפני החליבה אנו חייבים "לייצר" חזקת כשרות ועל זה צריך בדיקה יסודי שהכלים ריקים ואין שם חלב טמא - אפילו כשהוא רק חשש רחוק מאוד, ואחר שיש לנו חזקה די בבדיקה קלה של יוצא ונכנס ומשמר בחוץ.

וכן הוא ברפת, באמת אין חוששים על חשש רחוק שיביא מתוך ביתו ורק לפני פעם הראשון בודק כפי שידו מגעת שאין דבר טמא בעדרו ועושה חזקת כשרות על הרפת ומאז צריך רק להחזיק החזקה ובזה די בבדיקה קלה של משמר מבחוץ.

פינחס ליבוש פדווא